

JON STEYNBEK VA ULUG'BEK HAMDAM NASRIDA EHTIYOJ VA RAMZIY DETAL**Z.X.Yoriyeva¹**

Mas'ul muallif: Yoriyeva Zarifa
Xamrayevna, Buxoro davlat
pedagogika instituti Xorijiy tillarni
o'qitish metodikasi kafedrasini
o'qituvchisi.

e-mail:
yoriyevazarifa33@gmail.com

Received: 04 Oktabr 2026
Accepted: 09 Oktabr 2026
Published: 14 Oktabr 2026

Copyright: © 2026 by the
author(s). Licensee Buxoro xalqaro
universiteti ilmiy axborotnomasi.

Iqtibos uchun: Yoriyeva, Z. X. JON
STEYNBEK VA ULUG'BEK
HAMDAM NASRIDA EHTIYOJ VA
RAMZIY DETAL / Z. X. Yoriyeva //
Buxoro xalqaro universiteti ilmiy
axborotnomasi. — 2026. — T. 10,
№ 1. — B. 478–482.

1. Buxoro davlat pedagogika instituti Xorijiy tillarni o'qitish metodikasi kafedrasini o'qituvchisi

Annotatsiya. Maqolada Jon Steynbekning *The Pearl* qissasi va Ulug'bek Hamdamning *Bir piyola suv* hikoyasida moddiy ehtiyoj, istak hamda ramziy detal munosabati qiyoslanadi. Yaqindan o'qish usuli buyumning amaliy vazifasi, undan foydalanish shartlari, hikoya vaqti va axborot taqsimotini birgalikda tekshirishga yo'naltiriladi. Tahlil marvarid bilan suvning umumiy ramziy ma'nosini qidirishdan ko'ra ularning turlicha qadrlanish jarayonini ochib beradi. Steynbekda baholash vakolati va kelajak umidi, Hamdamda esa ehtiyojni qondirish uchun sarflangan vaqt va kechikkan anglash yetakchi ahamiyat kasb etadi. Chanqoqlikning tabiiy ehtiyoj ekani, yuk mazmunining yashirilishi va yakuniy kashfiyot hisobga olinadi. Natijada ramziy umumlashma buyum, tanlov va bilim o'rtasidagi munosabatdan kelib chiqishi asoslanadi.

Kalit so'zlar: Jon Steynbek, Ulug'bek Hamdam, ramziy detal, moddiy ehtiyoj, istak, hikoya vaqti, fokalizatsiya, kechikkan anglash, qiyosiy tahlil.

ПОТРЕБНОСТЬ И СИМВОЛИЧЕСКАЯ ДЕТАЛЬ В ПРОЗЕ ДЖОНА СТЕЙНБЕКА И УЛУГБЕКА ХАМДАМА

Аннотация. В статье сопоставляются материальная потребность, желание и символическая деталь в повести Джона Стейнбека *The Pearl* и рассказе Улугбека Хамдама *Bir piyola suv*. Метод пристального чтения объединяет анализ практической функции предмета, условий доступа, повествовательного времени и распределения информации. Рассматриваются различия между спорной оценкой будущего благополучия и телесной необходимостью, сопровождаемой запоздалым пониманием. У Стейнбека жемчужина концентрирует конкурирующие представления о будущем; у Хамдама вода выявляет временную цену ограниченного обмена. Учет скрытого груза позволяет избежать сведения жажды к алчности. Показано, что символическое обобщение возникает из изменяющихся отношений между предметом, выбором и знанием, сохраняя различия художественных решений двух авторов.

Ключевые слова: Джон Стейнбек, Улугбек Хамдам, символическая деталь, материальная потребность, желание, повествовательное время, фокализация, запоздалое понимание, сопоставительный анализ.

NEED AND SYMBOLIC DETAIL IN THE PROSE OF JOHN STEINBECK AND ULUGBEK HAMDAM

Abstract. This article compares material need, desire, and symbolic detail in John Steinbeck's *The Pearl* and Ulugbek Hamdam's *Bir piyola suv*. Close reading examines practical use, conditions of access, narrative time, and the distribution of information. The comparison distinguishes contested valuation and projected security from bodily necessity and delayed recognition. Steinbeck's pearl concentrates competing claims about the future, while Hamdam's water exposes the temporal cost of an apparently limited transaction. Attention to the concealed cargo prevents thirst from being reduced to greed. The analysis argues that symbolic meaning develops through changing relations among objects, decisions, and knowledge.

Keywords: John Steinbeck, Ulugbek Hamdam, symbolic detail, material need, desire, narrative time, focalization, delayed recognition, comparative analysis.

Kirish. Badiiy nasrdagi buyum ba'zan qahramon istagining manzilini belgilaydi, ba'zan esa uning imkoniyatlarini chegaralaydi. Bunday vaziyatda detalni tayyor g'oyaning ko'rgazmali ifodasi sifatida sharhlash yetarli bo'lmaydi: buyum atrofida tanlov, kutish va baholash munosabatlari qanday tashkil etilganini ham aniqlash zarur. Jon Steynbekning *The Pearl* qissasi [1] va Ulug'bek Hamdamning *Bir piyola suv* hikoyasi [2] shu masalani ikki xil badiiy qurilish orqali tekshirish imkonini beradi. Tadqiqotning asosiy savoli quyidagicha: moddiy ehtiyojga aloqador detal qaysi hikoyaviy sharoitlarda kengroq axloqiy va ramziy ma'no hosil qiladi?

Buyumning ramziy imkoniyatini uning moddiy xususiyatlaridan ajratmaslik tahlilning boshlang'ich tamoyilidir. Bill Braun narsa va inson munosabati o'zgarishini, buyumning diqqatni jalb etish va odatiy idrokni izdan chiqarish imkoniyatini muhokama

qiladi [3, «Object-Thing» bo'limi]. Ushbu yondashuv tanlangan asarlarda foydalidir: ramz ma'nosini oldindan belgilash o'rniga, narsa qahramon tajribasiga qanday aralashayotganini kuzatish mumkin. Moddiy detal shu tariqa faqat tasvirlanadigan obyekt bo'lib qolmay, hukm chiqarish jarayonining shartiga aylanadi. Biroq Braun nazariyasi yozuvchilarning ijodiy niyatini tasdiqlovchi hujjat sifatida emas, keyingi davr tahlil vositasi sifatida qo'llanadi.

Maqolada ikki asar o'rtasidagi tarixiy ta'sir taxmin qilinmaydi. Qiyosning predmeti bir xil mazmunning takrorlanishi ham emas. Taklif etilayotgan farazga ko'ra, Steynbekda detal kelajak imkoniyatlarini bitta qimmatbaho obyektga jamlash orqali, Hamdamda esa mavjud resurs haqidagi bilimni kechiktirish orqali ramziylashadi. Birinchi holatda bahoni kim belgilashi, ikkinchisida ehtiyojni qondirish qancha vaqtga tushishi markazga chiqadi. Bu farq chanqoqlik, farzand xavfsizligi yoki ta'lim istagini avtomatik ravishda ochko'zlikka tenglashtiradigan talqinni qayta tekshirishni talab qiladi. Axloqiy xulosa ehtiyojning mavjudligidan ko'ra unga munosabat va uning qondirilish shartlariga bog'liq holda asoslanadi.

Material va metodlar. Tadqiqot materiali The Pearl asarining William Heinemann nashriyotida 1951-yil dekabrda qayta bosilgan nusxasiga tayangan elektron matn hamda Bir piyola suv hikoyasining Ziyouzidagi matnidani iborat [1; 2]. Hamdam hikoyasi sahifasidagi 2013-yil 2-noyabr sanasi internetda joylashtirish sanasi sifatida qabul qilindi; u asarning dastlabki bosma nashri sanasi o'rnida ishlatilmadi. Qissaning rim raqamlari bilan berilgan boblari va hikoyaning mazmunan aniqlanadigan epizodlari havola uchun asos bo'ldi. Bosma sahifalanishi saqlanmagan matnlarga taxminiy sahifa raqamlari qo'shilmadi. Tahlil tarjima matnini emas, inglizcha va o'zbekcha manbalarni qamrab oladi.

Yaqindan o'qish jarayonida detal to'rtta savol orqali ko'rib chiqildi: uning amaliy vazifasi nima, undan foydalanish kimning nazoratida, unga bog'lanish qanday vaqt sarfini tug'diradi va uning mazmuni qachon ayon bo'ladi? Ehtiyoj atamasi shu maqolada hayotni davom ettirish va asosiy imkoniyatlarni saqlashga qaratilgan talabni bildiradi; istak esa talabning kelajak tasavvurida kengayishini anglatadi. Bu ishchi farqlash qat'iy iqtisodiy tasnif emas. U asardagi muayyan istakni darhol axloqiy hukm bilan nomlashdan oldin uning sababini tekshirishga xizmat qiladi. Fokalizatsiya haqidagi axborotni tanlash va cheklash tamoyili qahramon bilimi bilan o'quvchi bilimini ajratish uchun qo'llandi [4, «Definition» va «Explication» bo'limlari].

Vaqt tahlilida voqealar dunyosidagi davomiylik bilan voqealarni bayon etish tartibi alohida kuzatildi [5, «Explication» bo'limi]. Shu sababli qahramonning ko'p kutishi hamda o'quvchining bir ma'lumotdan kech xabardor bo'lishi bir hodisa hisoblanmadi. Piter Hyun izohlagan oddiy holat o'zgarishi va kontekstda alohida ahamiyat kasb etuvchi hodisa farqi yakunlarni tahlil qilishda foydalanildi [6, «Definition» bo'limi]. Ushbu tushunchalar tayyor natijani asarga joylashtirish uchun emas, dalil va sharh orasidagi bog'lanishni tekshirish uchun olindi. Ikki asar bo'yicha chiqarilgan xulosalar mualliflarning butun ijodi yoki ikki milliy adabiyot haqidagi umumiy qonuniyat sifatida taqdim etilmaydi.

Tahlil va natijalar.

1. Moddiy ehtiyoj va baholash vakolati

The Pearl boshida bolaning davolanishiga ehtiyoj shifokor huzuridagi rad javobi bilan to'qnashadi; keyingi bobda qayiq oilaning tirikchilik vositasi sifatida tavsiflanadi [1, I-II boblar]. Bir piyola suv qahramoni esa noma'lum yukni shomgacha yetkazishi kerak bo'lgan safarda chanqaydi [2, safarning boshlanishi epizodi]. Bu ikki tayanch vaziyat qiyosning axloqiy mezonini belgilaydi: moddiy vositaga murojaat qilishning o'zi ma'naviy nuqsonni anglatmaydi. Vosita hayotning davomiylikiga xizmat qilayotgan paytda undan voz kechishni talab qilishning o'zi ham bahsli hukmdir. Talqin ehtiyojning qonuniyligi bilan unga berilgan javobning oqibatini bir vaqtda hisobga olishi kerak.

Marvarid bilan qayiqning farqi shu nuqtadan ochiladi. Qayiqning foydasi davom etayotgan amaliy munosabatga, marvaridning va'dasi esa kelajakda amalga oshishi kutilgan almashuvga tayanadi. Ikkinchi obyekt atrofida hali ro'y bermagan farovonlik hozirgi qarorning asosi bo'lib qolishi mumkin. Detalning ramziy quvvati aynan shu vaqt tafovutidan oziqlanadi: kelajakdagi natija tasavvurda oldindan egallanadi, lekin unga olib boradigan ijtimoiy shartlar hali bajarilmagan bo'ladi. Karin Kukkonen syujetni hodisalar, motivlar va oqibatlar o'rtasidagi munosabatni o'quvchi davomli qayta tuzadigan jarayon sifatida ham izohlaydi [7, «Explication» bo'limi]. Bu yondashuv marvarid ma'nosini bir marta berilgan belgi sifatida qotirib qo'ymaslikka yordam beradi.

Qissada Kino marvaridga farzandining ta'limi va oilaning kelajagi haqidagi umidlarni ham bog'laydi [1, III bob]. Ushbu motivni boylikka maylning oddiy belgisi deyish uning ijtimoiy yo'nalishini kamaytiradi. Ta'lim istagi kelajakni tushunish va unga ta'sir etish imkonini kengaytirish bilan bog'liq o'qilishi mumkin. Shunga qaramay, maqbul maqsad unga eltuvchi har bir qarorni oqlamaydi. Ramziy detalning murakkabligi ham shunda: unda asosli intilish bilan barcha umidni yagona vositaga bog'lash xatari birlashadi. Marvarid oilaviy g'amxo'rlikning mavjudligini yo'qqa chiqarmaydi, ammo g'amxo'rlik nomidan qabul qilinayotgan qarorlarning mezonini tobora o'ziga qaratadi.

IV bobdagi xaridorlar o'zaro kelishilgan baholashni mustaqil savdolashuvga o'xshatadilar; bir xaridorning yashirin tanga o'ynatayotgan qo'li esa uning hayratini bildirib qo'yadi [1, IV bob]. Kichik detal rasmiy gap bilan jismoniy reaksiya o'rtasida tafvut yaratadi. O'quvchi uchun ahamiyatli narsa tanganing qiymati emas, so'zga chiqmagan munosabatning ko'rinishidir. Baholash vakolatiga ega shaxs o'z nutqini boshqarishi mumkin, biroq vaziyatning barcha belgilarini birday nazorat qila olmaydi. Natijada marvaridning qadrini aniqlash masalasi ishonch masalasiga aylanadi: kimning bahosi bilimga, kimniki manfaatga tayanayotgani har bir tashqi belgidan qayta tekshiriladi.

Shu o'rinda asar ko'rsatgan raqamni buyumning mutlaq bahosi deb olish to'g'ri emas. Sotuvchi umidi bilan xaridor taklifi turli mavqelardan bildirilgan da'volardir. Matn ularning farqini xolis bozor o'lchovi orqali hal qilib bermaydi. O'quvchining vazifasi haqiqiy narxni hisoblab topishdan ko'ra baholash sharoitidagi tengsizlikni anglashdir. Bunday o'qishda detal iqtisodiy mavzuga xizmat qilish bilan birga bilish jarayonini ham tashkil etadi. Axborotga ega bo'lish, uni yashirish va unga ishonishga majbur bo'lish bir xil imkoniyatlar emas. Fokalizatsiya nuqtayi nazaridan ushbu farqlarni

qahramonning xatosiga tenglashtirishdan oldin bayon kimga qanday ma'lumot berganini aniqlash zarur [4, «Explication» bo'limi].

2. Xizmat tartibi va vaqt sarfi

Hamdam hikoyasida chashmadagi mis piyola zanjir bilan bog'langan; suv ichilgach, to'lov uchun ichkaridagi navbatga yo'llaniladi [2, chashma va to'lov navbati epizodi]. Zanjirni faqat asirlikning tayyor belgisi sifatida olish detalning ikki tomonini ajratib yuboradi. U xizmatdan foydalanish imkonini berayotgan buyumning ayni paytda cheklanganligini ko'rsatadi. Xizmat mavjud, undan foydalanish mumkin, biroq unga kirish bilan undan chiqishning shartlari bir paytda ayon emas. Bu tuzilishda dastlabki rozilik barcha oqibatga ongli rozilik bildirganlikka teng bo'lmaydi. Piyola amaliy ehtiyojni qondiradi, uning atrofidagi tartib esa harakatning keyingi bosqichini o'z nazoratiga oladi.

Shu bilan birga, hikoyani faqat ehtiyojdan foydalangan tartibning qurboni haqidagi voqea sifatida ham cheklab bo'lmaydi. Qahramon karvonsaroydagi maishatga havaslanadi, biroq bu maylni vazifasi bo'lmagan taqdirdagi imkoniyat sifatida tasavvur qiladi [2, karvonsaroy ichkarisi epizodi]. Bu qisqa shartlilik undagi ikki yo'nalishni ajratadi: tananing talabi hamda vazifadan boshqa hayotga qiziqish. Talqin uchun ularning birini ikkinchisiga qo'shib yubormaslik muhim. Havasning paydo bo'lishi chanqoqni soxta qilib qo'ymaydi; vazifa haqidagi eslatma esa havasning umuman yo'qligini bildirmaydi. Qahramon shunday qarama-qarshi moyilliklar orasida ko'rsatilgandagina axloqiy masala ishonarli murakkablik kasb etadi. Unga mutlaq aybsizlik yoki to'liq aybdorlik maqomini berish o'rniga, matn qayd etgan niyatlarning o'zaro farqini saqlash zarur. Shunda ramziy hikoya tirik tajribadan ajralgan oddiy hukmga aylanib qolmaydi.

Hikoyadagi vaqt sarfini pul narxi bilan aynanlashtirish mumkin emas. Qahramon to'lovni bajaradi, lekin kutish davomida qayta chanqaydi va tashqariga chiqqanda qariganini anglaydi [2, navbatdan chiqish epizodi]. Maqolada vaqtning bahosi deganda shu nomuvofiqlik nazarda tutiladi. Bu ibora asardagi aniq bitimning nomi emas: matnda umr pul o'rnida topshirilgani haqida shartnoma berilmaydi. Tahliliy jihatdan esa kichik xizmatning ko'rinadigan miqdori bilan uning mavjudlikka ta'siri o'rtasida katta farq paydo bo'ladi. Ehtiyojni yengillashtirish uchun tanlangan yo'l ehtiyojni boshdan kechirayotgan tananing o'zini zaiflashtiradi. Vositadan foydalanish bilan hayotni tiklash o'rtasidagi kutilgan muvofiqlik shu yerda buziladi.

Navbat shakli vaqtini tasvirlash uchun ayniqsa sermahsuldir. Unda tashqi harakat bor, biroq maqsadga yaqinlashish erkinlikning ortishi bilan birga kelmaydi. Bir yo'nalishda siljishning o'zi mazmunli taraqqiyot ekaniga kafolat yo'q. Qahramonning vaqti o'z vazifasi bo'yicha o'lchanishi kerak bo'lsa, xizmat tartibi uni boshqa ritmga bo'ysundiradi. Hikoya vaqti bilan bayon vaqtini ajratish ana shu qarama-qarshilikni aniqlashtiradi [5, «Explication» bo'limi]. Yo'qotishning kattaligi aniq soat yoki yil bilan berilmagani uning ma'nosini kamaytirmaydi; bu kattalik insonning endi nimalarga qodirligi orqali seziladi. Vaqt shu tariqa mavhum miqdordan harakat imkoniyatining o'zgarishiga aylanadi.

3. Yakuniy bilim va qaytmas oqibat

Yakunida singan ko'zadan sizayotgan suv aravadagi yopiq yukning mazmunini ochadi [2, yakuniy kashfiyot epizodi]. Bu ma'lumotdan oldingi va keyingi o'qish bir xil emas. Dastlab to'siq tashqi dunyoda yetishmayotgan resurs bilan bog'liq ko'rinadi; so'ng mavjud narsani tanimaslik masalasi ham qo'shiladi. Biroq kashfiyot suvga egalik, uni ishlatishga ruxsat yoki vazifa beruvchining maqsadini tushuntirib bermaydi. Shu bois finalni qahramon boshidanoq bemalol ichishi mumkin bo'lgan suvni ahmoqlik bilan izlagan, degan hukmga qisqartirish asar qoldirgan bo'shliqlarni taxmin bilan to'ldiradi. Yakun aybning tayyor o'lchovini bermasdan, qaysi bilim asosida hukm chiqarayotganimizni savol ostiga qo'yadi.

Mazkur kashfiyotda obyektning moddiy holati bilan uning anglangan vazifasi ajraladi. Muhim o'zgarish faqat buyumda yuz berishi shart emas; o'zgarayotgan narsa uni tushunish imkoniyati ham bo'lishi mumkin. Hyunning hodisa ahamiyati kontekstga bog'liqligi haqidagi farqlashi shu jarayonni ifodalashga yordam beradi [6, «Explication» bo'limi]. Qiyos uchun asos bo'layotgan belgilarni qayta o'qish, shuningdek, Braunning narsa va inson munosabati o'zgarishi haqidagi yondashuviga mos keladi [3, «Object-Thing» bo'limi]. Ammo bu moslik hikoyaga tashqaridan yagona falsafiy kalit berishni anglatmaydi. U matndagi konkret cheklanishni saqlagan holda detalning nima sababdan hal qiluvchi tus olganini izohlash imkonidir.

The Pearl yakunida esa Kino marvaridni dengizga qaytaradi; oilaning boshidan kechirgan yo'qotishlari ortga qaytmaydi [1, VI bob]. Shu sababli buyumdan voz kechish bilan avvalgi hayotning tiklanishi teng emas. Yakun qarorni o'zgartirish imkonini saqlaydi, biroq o'tgan vaqtini bekor qilish imkonini bermaydi. Hamdamda kechikkan bilim, Steynbekda kechikkan rad etish oldingi voqealarni qayta baholashga undaydi. Ikkalasida ham keyingi anglashning ahamiyati uning tiklovchi qudrati bilan bir xil o'lchanmaydi. Bilish yaxshiroq qarorga sharoit yaratishi mumkin, lekin sodir bo'lgan zararni avtomatik ravishda yo'qotmaydi. Ramziy xulosa shu qaytmaslik bilan kuchayadi.

Asarlarning qisqa moddiy markazi keng ma'no hosil qilishi ularning hikoya qilish tartibiga ham bog'liq. Rafael Baroni voqeaning aytib berishga arzigulikligini uning o'zigagina emas, taqdim etilish usuli va kontekstiga ham aloqador deb tushuntiradi [8, «Definition» va «Interest of the Story» bo'limlari]. Tanlangan matnlarda narsa shunchaki noodatiy bo'lgani uchun markazga chiqmaydi. Uning dastlabki va oxirgi anglanishi orasida paydo bo'lgan masofa o'quvchini sabablarni qayta tuzishga undaydi. Shuning uchun ramzning samarasi qaysi abstrakt tushunchani bildirishi bilan birga, o'qish davomida qaysi taxminlarni o'zgartirishga majbur qilishi orqali ham baholanadi.

Bayonning tashqi doirasi ham ushbu natijani o'zgartiradi. The Pearl kirishida voqea qayta aytiladigan hikoya sifatida taqdim etilib, uning ma'nosi bitta yakuniy sharh bilan yopilmaydi [1, I bobdan oldingi kirish parchasi]. Bir piyola suvda esa birinchi shaxs o'z tajribasini yetkazsa-da, uning boshlang'ich shartlarini to'liq bilmaydi [2, boshlanish epizodi]. Birinchi vaziyatda qayta aytish turli baholarga joy ochadi; ikkinchisida shaxsiy ovozning mavjudligi to'liq bilim kafolati emasligi ayonlashadi. Shuning uchun ramzning umumlashma xususiyati muallif nomidan chiqarilgan qat'iy xulosaga

tenglashtirilmasligi kerak. Qiyos ayni paytda ikki xil o'qish mas'uliyatini ko'rsatadi: rivoyatni mutlaq qonunga aylantirmaslik va shaxsiy guvohlikdagi bo'shliqlarni e'tibordan chetda qoldirmaslik. Buyumning ma'nosi hikoya kimning ovozi va qanday bilim chegarasida kelayotganidan tashqarida mavjud emas.

Muhokama. Qiyos natijalari zarurat va haddan oshgan intilishni farqlashga ehtiyoj borligini ko'rsatadi. Chanqoqning tabiiyligi hikoyadagi barcha keyingi xatti-harakatni oqlamaydi; xuddi shuningdek, oqibatning og'irligi dastlabki ehtiyojni gunohga aylantirmaydi. Tahlilda sabab, qaror va natijaga alohida savol berish shu chalkashlikni kamaytiradi. Qahramon qanday sharoitda qaror qildi, o'sha paytda nimani bilar edi va tanlovi kimlar tomonidan cheklangan edi? Ana shu uch savolga javob berilgandan so'nggina axloqiy baho asosliroq bo'ladi. Matnning oxirini biladigan o'quvchi ushbu bilimni qahramonning boshlang'ich imkoniyati sifatida orqaga ko'chirib qo'ymasligi kerak.

Bu masalani yanada aniqlashtirish uchun qaror vaqti, anglash vaqti va baholash paytini farqlash mumkin. Bular maqolada taklif etilayotgan amaliy tahlil nuqtalaridir. Qaror muayyan axborot doirasida amalga oshadi; anglash oldingi doirani kengaytiradi; baholash esa kengaygan bilimni dastlabki vaziyat bilan solishtiradi. Uchlasini bir nuqtaga birlashtirish qahramon nima uchun shunday yo'l tutganini tushunishga xalaqit beradi. Ayniqsa kechikkan ma'lumotga qurilgan matnda yakuniy bilimni avvaldan mavjud deb hisoblash syujetning o'z tashkilini yo'qqa chiqaradi. Tadqiqotning taklifi xatoni inkor qilish emas, xato haqidagi hukm qaysi bilim vaqtidan chiqarilayotganini ko'rsatishdir. Bu yo'l bilan kechikish faqat voqeaning xususiyati sifatida emas, tanqidchining o'qish usuliga taalluqli masala sifatida ham namoyon bo'ladi. Natija axloqiy bahoni bekor qilmay, uning asoslarini ochiqroq qiladi.

Steynbekdagi baholash vakolati bilan Hamdamdagi xizmat tartibining nazorati bir-biriga funksional jihatdan yaqin. Har ikkisi ehtiyojni qondirish yo'lida boshqa bir tuzilmaning ishtirokini ko'rsatadi. Biroq bu yaqinlik ularni bir ijtimoiy mexanizmning aynan nusxalari deb e'lon qilishga yetmaydi. Qissada manfaatdor kishilar va ular orasidagi munosabat aniqroq tasvirlanadi; hikoyada esa topshiriq hamda umumiy vaziyatning ayrim asoslari ochiq qoladi. Birida ijtimoiy sharhning dalillari, ikkinchisida ramziy taxminning chegaralari hisobga olinadi. Qiyosdagi unumdorlik ham shu farqda: bitta tahlil savoli ikki asardan turlicha javob olishi mumkin, bu esa o'xshashlikni kuchsizlantirmaydi, uni aniqlashtiradi.

Buyumning foydasi bilan uning qadrini ham ajratish lozim. Suvning hikoyadagi amaliy ahamiyati darhol bilinadi; marvaridning kutilgan foydasi esa boshqa narsalarga aylantirilish imkoniyatiga bog'liq. Shunday ekan, bu ikki detalni moddiy boylikning umumiy timsoli deb nomlash ularning ishlash usullarini bir xillashtiradi. Qiyosiy o'qish uchun unumliroq birlik foydalanish munosabatidir: obyekt hayotni qaysi yo'l bilan qo'llab-quvvatlashi kutilmoqda va bu yo'lning shartlarini kim belgilamoqda? Shu savol jismoniy zarurat bilan ijtimoiy vositachilikni bir tahlil doirasida ko'rishga yordam beradi. Ramziylik narsaning o'ziga xosligi yo'qolgandan so'ng emas, uning aniq vazifasi murakkablashgan paytda yuzaga keladi.

Yana bir masala qahramonning bilmasligini talqin qilishdir. Fokalizatsiya tushunchasi bayonning cheklanganligi bilan qahramonning axloqiy nuqsonini bir-biriga almashtirmaslikka imkon beradi [4, «Definition» bo'limi]. Hikoyadagi ma'lumot bo'shlig'i ehtiyotsizlik ehtimolini muhokama qilishga yo'l ochishi mumkin, ammo yashirilgan sababni o'zidan to'ldirish vakolatini bermaydi. Syujetni qayta tuzish esa qaysi hodisa avvaldan ma'lum, qaysisi keyin ayon bo'lganini hisobga olgandagina izchil bo'ladi [7, «Explication» bo'limi]. Ushbu talab yakundagi ramziy umumlashmani kamaytirmaydi; aksincha, uni matnda mavjud bo'lmagan hukmlar bilan almashtirishdan saqlaydi. Tafsilotni e'tiborsiz qoldirmaslik qiyosiy tahlilning ishonchililiga bevosita xizmat qiladi.

Tadqiqot taklif qilayotgan yondashuvning amaliy natijasi ramziy detalni foydalanish, kirish sharti, vaqt sarfi va axborot tartibi bo'yicha tekshirishdir. Bunday ketma-ketlik darsda ham, keyingi adabiyotshunoslik izlanishida ham matndan dalil tanlashni aniqroq tashkil etishi mumkin. Biroq uning o'quvchilarga ta'siri bu maqolada tajriba orqali o'lchanmagan. Xulosalar tanlangan epizodlarning sifat jihatidan talqiniga tayanadi. Kengroq korpusga tatbiq etishda boshqa janrlar, tarjima variantlari va mualliflarning o'z poetikasiga oid chiqishlari alohida tekshirilishi zarur. Hozirgi natija esa cheklangan korpus doirasida ehtiyojni ayblamasdan turib, uning vositalarga bog'lanishidagi xatarni tahlil qilish imkonini ko'rsatadi.

Xulosa. The Pearl va Bir piyola suv qiyosi ramziy detalni ma'nosi buyumga birlashtirilgan tayyor belgi bilan cheklanmasligini ko'rsatadi. U amaliy ehtiyoj, nazorat sharti, vaqt va bilim o'rtasidagi o'zgaruvchan munosabatda shakllanadi. Steynbekda kelajak umidining yagona vositaga jamlanishi baholash vakolati bilan to'qnashadi; Hamdamda ehtiyojni qondirishga qaratilgan harakat kechikkan anglash va qaytarib bo'lmaydigan vaqt sarfi orqali umumlashadi. Natijada qiyosning asosiy o'qi ikki buyumning tashqi o'xshashligidan ularning qaror qabul qilishga ta'sirini tekshirishga ko'chadi.

Mazkur farq axloqiy talqin uchun ham muhimdir. Ehtiyojning tabiiyligi, niyatning maqbulligi va tanlangan yo'lning oqibati alohida baholanishi kerak. Hamdam finalidagi kashfiyotning ochiq qoldirgan savollari hamda Steynbek yakunidagi qaytmas yo'qotish oddiy pand shaklidagi xulosani murakkablashtiradi. Kechikkan bilim yoki kechikkan voz kechishning qiymati ular hamma narsani tiklaganida emas, avvalgi qarorlarning chegarasini ko'rsatganida namoyon bo'ladi. Shu jihatdan ramziy umumlashma asarning moddiy tafsilotini bekor qilmaydi: aynan o'sha tafsilotga diqqat bilan qaytishni talab qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

[1] Steinbeck J. The Pearl. - December 1951 reprint. - William Heinemann Ltd., 1951. - Elektron nusxa: Faded Page, eBook № 20221212. - URL: <https://www.fadedpage.com/books/20221212/html.php> (murojaat sanasi: 10.10.2026).

[2] Hamdam U. Bir piyola suv : hikoya // Ziyouz. - Internetda joylashtirilgan sana: 02.11.2013. - URL:

<https://www.ziyouz.com/portal-haqida/xarita/uzbek-nasri/ulug-bek-hamdami-1968/ulug-bek-hamdami-bir-piyola-suv-hikoya> (murojaat sanasi: 10.10.2026).

[3] Brown B. Things-In Theory : Other Things kitobining birinchi bobidan elektron parchalar // Stanford Humanities Center. - URL: <https://shc.stanford.edu/arcade/interventions/things-theory> (murojaat sanasi: 10.10.2026).

[4] Niederhoff B. Focalization // The Living Handbook of Narratology / ed. P. Hühn et al. - Hamburg : Hamburg University, 2013. - Yangilangan sana: 24.09.2013. - URL: <https://www-archiv.fdm.uni-hamburg.de/lhn/node/18.html> (murojaat sanasi: 10.10.2026).

[5] Scheffel M., Weixler A., Werner L. Time // The Living Handbook of Narratology / ed. P. Hühn et al. - Hamburg : Hamburg University, 2014. - Yangilangan sana: 19.04.2014. - URL: <https://www-archiv.fdm.uni-hamburg.de/lhn/node/106.html> (murojaat sanasi: 10.10.2026).

[6] Hühn P. Event and Eventfulness // The Living Handbook of Narratology / ed. P. Hühn et al. - Hamburg : Hamburg University, 2013. - Yangilangan sana: 13.09.2013. - URL: <https://www-archiv.fdm.uni-hamburg.de/lhn/node/39.html> (murojaat sanasi: 10.10.2026).

[7] Kukkonen K. Plot // The Living Handbook of Narratology / ed. P. Hühn et al. - Hamburg : Hamburg University, 2014. - Yangilangan sana: 24.03.2014. - URL: <https://www-archiv.fdm.uni-hamburg.de/lhn/node/115.html> (murojaat sanasi: 10.10.2026).

[8] Baroni R. Tellability // The Living Handbook of Narratology / ed. P. Hühn et al. - Hamburg : Hamburg University, 2014. - Yangilangan sana: 18.04.2014. - URL: <https://www-archiv.fdm.uni-hamburg.de/lhn/node/30.html> (murojaat sanasi: 10.10.2026).

